

III. TYPY A CÍLE ONKOLOGICKÝCH PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Hlavní teze onkologické prevence a onkologických screeningových programů definovala Česká onkologická společnost ČLS JEP a Ministerstvo zdravotnictví ČR. Onkologická prevence znamená předvídání a předcházení nežádoucím událostem, souvisejícími se vznikem a progresí zhoubných nádorů.

Primární prevence

si klade za cíl pokles výskytu zhoubných nádorů. Jde o snižování až eliminaci rizikových faktorů, které mají prokazatelný a přímý vliv na vznik malignit. Indikátorem úrovně primární prevence je vývoj incidence zhoubných nádorů.

Při současné úrovni poznání je zapotřebí podporovat:

- boj proti kouření, zejména v mladších věkových skupinách a u žen,
- programy pro odvykání kouření a léčbu závislosti na tabáku,
- boj s alkoholismem, zejména chronickým pijáctvím destilátů,
- ochranu kůže před neúměrnou expozicí slunečnímu záření,
- eradikaci infekcí žaludku *Helicobacter pylori*,
- vakcinace proti hepatitidám,
- vakcinace proti papilomavirům,
- výchovu ke zdravé výživě a zdravému životnímu stylu, a to již na školách,
- analýzy a hodnocení komerčních produktů z hlediska možné kancerogenity,
- analýzy stavu životního prostředí z hlediska kancerogenity, hlavně pak vodních zdrojů.

Sekundární prevence

je zaměřena na záchyt zhoubných nádorů v časném, většinou plně vyléčitelném stadiu. Indikátory její úrovně jsou poměr lokalizovaných stadií nádorů k ostatním pokročilejším stadiím a vývoj úmrtnosti na zhoubné nádory.

V současné době je třeba podporovat nebo lépe zpracovat:

- screening rakoviny prsu,
- screening rakoviny hrdla děložního,
- screening rakoviny tlustého střeva a konečníku,
- kampaně pro záchyt zvrhávajících se melanotických morf, zejména po letní sezóně,
- dispenzarizaci jedinců se zvýšeným dědičným rizikem vzniku nádoru na základě rodinné anamnézy, onkogenetické konzultace a v indikovaných případech genetické testování,
- preventivní onkologické prohlídky zohledňující věkově specifická onkologická rizika,
- oborově specifické depistáže prekanceróz a časných nádorů ve stomatologii, ORL, pneumologii, gastroenterologii, gynekologii, **urologii** či hematologii,
- **pilotní a cílené studie zaměřené na metodologii časného záchytu rakoviny prostaty u rizikových skupin mužů,**
- pilotní a cílené studie zaměřené na metodologii časného záchytu rakoviny plic u rizikových skupin,
- pilotní studie zaměřené na časnou diagnostiku nádorů jater, žlučových cest, pankreatu a **ledvin,**
- pilotní studie zaměřené na časnou diagnostiku nádorů u seniorů jako specifické skupiny s vysokým onkologickým rizikem a limitovanými možnostmi kombinované léčby.

Terciární prevence

si klade za cíl zachytit případný návrat nádorového onemocnění po primární léčbě a bezpříznakovém intervalu včas a tedy ve stále ještě léčitelné podobě. Základem pro úspěšnou terciární prevenci je jasné stanovení odpovědnosti za pacienta a odbourávání disperzního systému, v němž se za přemíry vyšetření prováděných na různých místech často vytrácí jednotící pohled na onkologicky nemocného. To často vede ke zpoždování diagnostiky nádorové rekurence, desinterpretaci nálezů či nesprávnému posouzení dalších léčebných možností.

Slabinou je dosud sekundární prevence u onkologicky nemocných, respektive časný záchyt jiných nádorů než je ten, pro který je onkologický